

●
مقدمه

جغرافیا از علوم مهمی است که از دوره‌های باستان به آن توجه شده و توانسته است در طی دوره‌های توصیف، اکتشاف و کاربرد خود، خدمات ارزشمندی به بشریت ارائه کند و زمینه‌ساز شناخت و برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های بشری در جهان شود. از این رو در اکثر کشورهای جهان و به‌خصوص در کشورهای پیشرفته، توجه جدی به بحث آموزش جغرافیا وجود دارد و تلاش می‌شود که این مهم به بهترین نحو ممکن انجام شود تا فارغ‌التحصیلان آن بتوانند با تخصص‌های خود، ضمن ایجاد آگاهی و دانش برای شناخت بهتر توان‌های سرزمینشان از بهترین روش‌های ممکن در جهت پایداری محیط طبیعی هم بهره ببرند. بر این اساس آموزش دانش جغرافیا هم در ایران از دیر باز در دانشگاه‌های مهم ایران آغاز شده و تا زمان حاضر ادامه دارد، اگرچه پیش‌تر دانش جغرافیا در ایران کارکردهای حال حاضر را نداشت، اما امروزه با تکیه بر ظرفیت‌های علمی، این دانش توانسته است از مهم‌ترین دانش‌های کاربردی در ایران قلمداد شود و نقش اثرگذار خود را در زندگی روزمره نشان دهد. در این خصوص، دانشگاه فرهنگیان هم از چند دهه پیش به این مهم پرداخته و توانسته است هزاران فارغ‌التحصیل دانش جغرافیا را روانه بازار کار و به‌ویژه وزارت آموزش و پرورش کند. مطابق سیاست‌های آموزشی دانشگاه فرهنگیان، در حال حاضر آموزش رشته‌ها به‌صورت قطبی در استان‌های کشور و در قالب پردیس‌های خواهران و برادران انجام می‌شود که بر این اساس و به‌ترتیب اهمیت و درجه‌بندی، سه استان البرز، خراسان جنوبی و خوزستان عهده‌دار این مهم در حوزه آموزش تخصصی جغرافیا شده‌اند. مقاله حاضر به تشریح آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان استان البرز و قطب اصلی آموزش جغرافیا می‌پردازد.

کلیدواژه‌ها: جغرافیا، آموزش، دانشگاه فرهنگیان، استان البرز، پردیس

●
دکتر ولی‌اله نظری
دانشگاه فرهنگیان

آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان استان البرز

بر آموزش‌های نظری جغرافیا، بیشتر اهتمام گروه مطالعات اجتماعی بر آموزش در فضای میدانی و بازدید از فضاهای متنوع جغرافیایی در کل کشور برای رشد دانش جغرافیاست.

مسئولان استانی دانشگاه فرهنگیان البرز

ریاست استانی دانشگاه فرهنگیان استان البرز بر عهده آقای دکتر نصراله صالحی، استادیار گروه مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان استان البرز است. آقای دکتر نصراله صالحی دانش‌آموخته دانشگاه تهران و از محققان برجسته کشوری در حوزه آموزش تاریخ است که بیش از ۱۵ جلد کتاب تخصصی و ده‌ها عنوان مقاله علمی و پژوهشی را در کارنامه خود دارند. دکتر نصراله صالحی از سال ۱۳۹۲ سرپرست پردیس حکیم فردوسی و از سال ۱۳۹۳ تاکنون سرپرست امور پردیس‌های استانی دانشگاه فرهنگیان البرز است.

تصویر ۱. ریاست استانی دانشگاه فرهنگیان البرز و سرپرست پردیس حکیم فردوسی، دکتر نصراله صالحی

درباره دانشگاه فرهنگیان استان البرز

مدیریت استانی دانشگاه فرهنگیان استان البرز در مجموع دو پردیس برادران در پردیس کرج و پردیس خواهران در باغستان را به صورت مجزا مدیریت می‌کند. بر این اساس دانشگاه فرهنگیان استان البرز در حال حاضر مشغول تربیت دوره کارشناسی آموزش جغرافیا در دو

پردیس است که مطابق سیاست‌های تعریف‌شده توسعه‌ای تحصیلات تکمیلی دانشگاه فرهنگیان از سال ۱۳۹۹ آموزش جغرافیا در دوره کارشناسی ارشد برای اولین بار در پردیس حکیم فردوسی به جذب دانشجویان علاقه‌مند خواهد پرداخت. همچنین دانشگاه فرهنگیان استان البرز در قالب دو پردیس حکیم فردوسی (برادران)

و پردیس امیرکبیر (خواهران) در دو گروه مطالعات اجتماعی و تربیت حرفه‌ای و در قالب

سه رشته اختصاصی مطالعات اجتماعی (آموزش جغرافیا، آموزش تاریخ و آموزش علوم اجتماعی) و یک

رشته عمومی (آموزش علوم ابتدایی) مشغول فعالیت است که مطابق وظایف محوله آموزشی دانشگاه فرهنگیان کشور، وظیفه

آموزش مطالعات اجتماعی را در دو پردیس به تفکیک رشته‌ها برعهده دارد. از این‌رو در پردیس برادران و خواهران گروه استانی مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان فعال است و به آموزش بیش از ۳۰۰ نفر از دانشجویان آموزش جغرافیا اهتمام دارد. دانشگاه فرهنگیان استان البرز از دانشگاه‌های فعال در حوزه آموزش میدانی و مبتنی بر تجربه‌گرایی دانشجو معلمان در بازدیدهای میدانی است که توانسته رتبه برتر کشوری را به خود اختصاص دهد. بر این اساس، ضمن تأکید

تصویر ۲. مدیریت گروه مطالعات اجتماعی استان البرز، دکتر والی نظری

سابقه آموزش در دانشگاه فرهنگیان استان البرز

سابقه آموزش در دانشگاه فرهنگیان استان البرز به قبل از استان شدن آن و تقسیمات سیاسی جدید برمی‌گردد و سوابق بیش از ۵ دهه را در کارنامه خود دارد. از این رو زمانی که کرج جزء شهرستان‌های استان تهران به‌شمار می‌آمد، مرکز حکیم فردوسی و امیرکبیر در این شهر دایر بودند و به تربیت نیروهای تخصصی اهتمام داشتند، اما بعد از استان شدن دانشگاه فرهنگیان استان البرز، مدیریت نوین را تجربه کرده و به صورت استانی به تربیت دانشجو معلمان همت گمارده است.

برنامه آموزشی گروه مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان استان البرز برای

آموزش جغرافیا

دانشگاه فرهنگیان استان البرز از زمان دریافت ابلاغ مأموریت آموزش تخصصی جغرافیا، اقدامات لازم در جهت فراهم کردن امکانات مورد نیاز آموزش جغرافیا در حد استانداردهای ملی دانشگاهی را آغاز کرد و در حال حاضر، قوی‌ترین و به‌روزترین تجهیزات و امکانات را مهیا کرده است تا مطابق سیاست تربیت نیروی متخصص مورد نیاز آموزش و پرورش، معلمان شایسته و ارزشمند را تحویل سیستم آموزشی کشور دهد. بر این اساس در طی ۶ سال جذب تخصصی و پی‌درپی دانشجوی آموزش جغرافیا به این مهم دست یافته و توانسته است ضمن فارغ‌التحصیل کردن عدده کثیری از دانشجویان معلمان، سهم مهمی در آموزش و اشاعه دانش جغرافیا در ایران داشته باشد. بر این اساس از سال ۱۳۹۱ دانشجویان در رشته جغرافیا به صورت تخصصی جذب شده و تاکنون هم این روند ادامه پیدا کرده است که جدول ۱ بیانگر تعداد دانشجوی ورودی و فارغ‌التحصیل رشته جغرافیا در استان و در قالب دو پردیس است.

گفتنی است که از این تعداد ۶۷ نفر از دانشجویان رشته آموزش جغرافیا در پردیس برادران تانکون فارغ‌التحصیل شده‌اند که مهم‌ترین موضوع قابل اشاره، تنوع در جذب دانشجویان از سراسر کشور با تنوع قومیتی است. از این رو در دانشگاه فرهنگیان استان البرز از تمامی

استان‌های کشور دانشجویان در رشته آموزش جغرافیا تربیت شده یا در حال تربیت و آموزش است. این موضوع

یکی از توان‌های اصلی در آموزش جغرافیا برای تربیت نیرو برای سراسر استان‌های ایران است. از طرف دیگر، در دانشگاه فرهنگیان استان البرز به دلیل همجواری با تهران و مرکزیت سیاسی امکانات بالنسبه خوبی برای آموزش جغرافیا دایر شده است که موقعیت جغرافیایی استان البرز و شهر کرج هم در این خصوص نقش آفرینی کرده است. بر این اساس، توان‌هایی مثل دسترسی برابر به چهار جهت جغرافیایی

ایران و همچنین دسترسی به کوهستان، کویر، جنگل و دریا و غیره مزید علت برای آموزش جغرافیای بهتر در این استان شده است که کمتر استانی از نظر موقعیت جغرافیایی چنین امکانی را

داراست و این موقعیت، خود، پوششی است علمی بر اشرافیت علمی بر پهنه جغرافیای ایران زمین در خصوص آموزش بهتر جغرافیا.

گروه مطالعات اجتماعی و برنامه‌های آینده
گروه مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان وظیفه تربیت

نیرو در سه رشته آموزش جغرافیا، تاریخ و علوم اجتماعی را به‌طور رسمی از ۱۳۹۶ آغاز کرده و در طی این دوره کوتاه خدمات ارزشمند علمی را در حوزه آموزش دانش جغرافیا در دو پردیس استان ارائه داده است. این گروه در حال حاضر دارای ۶ عضو هیئت‌علمی ثابت و بیش از ۱۶ استاد مدعو است که مطابق آخرین استانداردهای وزارت علوم مشغول به تربیت دانشجویان معلمان جغرافیاست که مطابق جدول زیر، اعضای هیئت‌علمی این دانشگاه معرفی می‌شوند. در آینده نزدیک با توجه به نیازهای تخصصی این گروه چند عضو هیئت‌علمی دیگر در گروه جذب خواهند شد.

توان‌های آموزش جغرافیا در استان

البرز

سیاست گروه مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان استان، پرورش و تربیت نیروهای متخصص و با دانش آموزش جغرافیاست و بر این اساس گروه در چند سال گذشته تمام تلاش خود را برای این امر مهم به کار بسته است. بر این اساس، در حال حاضر مهم‌ترین اقدامات و امکانات به شرح زیر است:

- بهره‌گیری از اساتید تخصصی هیئت‌علمی وزارت علوم؛
- بهره‌گیری از اساتید تخصصی مدعو با مدرک دکتری؛
- بهره‌مندی از بیش از ۱۷ استاد با سابقه و با انگیزه؛

• برخورداری از دو کارگاه آموزش جغرافیای پیشرفته و مجهز؛
• داشتن بیش از ۱۵۰۰۰ جلد کتاب تخصصی؛

• برخورداری از برنامه‌های کامل آموزشی مصوب وزارت علوم (خاص دانشگاه فرهنگیان)؛
• برخورداری از برنامه جامع بازدیدهای علمی دانشجویی آموزش جغرافیا برای هر ترم تحصیلی؛
• برگزاری جلسات منظم تخصصی گروه در هر ماه؛
• برگزاری نشست‌های تخصصی با حضور اساتید برتر دانش جغرافیای ایران؛

• برگزاری انواع نمایشگاه‌های تخصصی جغرافیا؛
• برگزاری انواع مسابقات علمی دانشجویی؛
• تدوین و چاپ کتب تخصصی دانشگاهی آموزش جغرافیا توسط اعضای هیئت‌علمی؛

• برگزاری دوره‌های تخصصی آموزش دانشجویی و اعضای هیئت‌علمی؛
• برگزاری دو بازدید علمی به جزایر سه‌گانه جنوبی کشور و استان‌های مرکزی و ساحلی جنوب.

جدول ۱: آمار دانشجویان در طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷

پرودیس	رشته	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	جمع
حکیم فردوسی برادران	آموزش جغرافیا	۳۰	۳۷	-	-	۳۷	۵۴	۲۴	۱۸۲
امیرکبیر خواران	آموزش جغرافیا	-	-	-	۱۴	۴۲	۲۱	۲۸	۱۰۵

جدول ۲: اعضای هیئت‌علمی گروه براساس رشته‌های دایر در استان

آموزش جغرافیا	آموزش تاریخ	آموزش علوم اجتماعی
دکتر والی‌اله نظری	دکتر نصراله صالحی	دکتر محمود محمدی
دکتر علی صادقی	دکتر کوروش فتحی	
دکتر علیرضا صادقی نیا		

جدول ۳. لیست بازدیدهای علمی برگزار شده در دو پردیس

سال	پردیس امیرکبیر		سال	پردیس حکیم فردوسی	
	برون استانی	درون استانی		برون استانی	درون استانی
۱۳۹۴	سازمان هواشناسی	سازمان فضایی ایران	۱۳۹۳-۱۳۹۴	سازمان جغرافیایی	باغ گیاهشناسی
۱۳۹۵	سازمان جغرافیایی	باغ گیاهشناسی	۱۳۹۴-۱۳۹۵-۱۳۹۶	سازمان هواشناسی	سازمان فضایی ایران
۱۳۹۵	سازمان زمین شناسی	سازمان فضایی	۱۳۹۵	سازمان زمین شناسی	سازمان فضایی ایران
۱۳۹۶ ۱۳۹۷	آسمان‌نمای تهران		۱۳۹۵	منطقه الموت قزوین	
۱۳۹۷	جزایر هرمز، هنگام، قشم		۱۳۹۵	قشم، بندرعباس، شیراز	
۱۳۹۷	قشم، بندرعباس، فارس		۱۳۹۵	اصفهان، کرمان	
۱۳۹۶	قزوین و گیلان		۱۳۹۶-۱۳۹۷	آسمان‌نمای تهران	
۱۳۹۷	الموت و قزوین		۱۳۹۷	منطقه گردشگری صفاشد	

بازدیدهای علمی دانشگاه فرهنگیان استان البرز

پیرو سیاست‌های تدوین شده برای آموزش مطابق استانداردهای تعریف شده، مدیریت گروه مطالعات اجتماعی از سال ۱۳۹۴ تدوین برنامه جامع بازدیدهای علمی را انجام داده و مطابق برنامه، بازدیدهای متنوع علمی را در داخل و بیرون استان برای رشته آموزش جغرافیا به انجام رسانیده است که جدول ۳ بیانگر این مهم است. این مهم زمانی اهمیت یافته است که با توجه به ماهیت رشته، میزان کمی و کیفی این بازدیدها روبه‌روز در حال افزایش بوده و این تنها مسئله‌ای است که در پردیس‌های دیگر کمتر به آن توجه شده، اما در دانشگاه فرهنگیان استان البرز مورد دقت نظر قرار گرفته و موجبات تحقق بعضی از رفتارهای عدالت‌گونة آموزشی را فراهم کرده است.

برگزاری همایش ملی دانش آموزش محتوای جغرافیا

دانشگاه فرهنگیان استان البرز مطابق سیاست‌های ابلاغی سازمان مرکزی در تاریخ ۵ اسفند ۱۳۹۶ برای اولین بار در کشور موفق به برگزاری این همایش شد که در آن ۱۳ محور برای ارسال مقالات علمی و پژوهشی در نظر گرفته شد که در نهایت، شرکت‌کنندگان داخلی و خارجی به ارائه مقاله‌های تخصصی آموزش جغرافیا پرداختند. در این همایش ۲۲ مقاله برتر مورد شناسایی و تقدیر قرار گرفتند که مجموعه مقالات آن برای استفاده علاقه‌مندان در سراسر کشور توسط مرکز انتشارات دانشگاه فرهنگیان به چاپ رسیده است.

برگزاری نشست‌های علمی و تخصصی و نمایشگاه‌های تخصصی

از دیگر فعالیت‌های علمی و پژوهشی دانشگاه فرهنگیان استان البرز، برگزاری سلسله نشست‌های تخصصی با محوریت‌های خشک‌سالی، توان‌های محیطی ایران و همچنین نمایشگاه توان‌های استانی بوده است که اساتید برجسته کشوری همچون پروفسور کردوانی و پروفسور رهنمایی از سخنرانان اصلی این نشست‌ها بودند. این نشست‌ها با هدف تقویت دانش جغرافیایی دانشجویان و تبادل علمی در هر ترم در دانشگاه فرهنگیان استان برگزار می‌شود.

کارگاه‌های تخصصی آموزش جغرافیا در دو پردیس

هر دو پردیس دانشگاه فرهنگیان از سال ۱۳۹۵

تصویر ۳. پوستر اولین همایش ملی دانش آموزش محتوای جغرافیا

برای آموزش مدرن و علمی توسط گروه مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان استان البرز و با حمایت‌های بی‌دریغ ریاست استانی دانشگاه تجهیز شده‌اند. دو پردیس در حال حاضر دارای دو کارگاه مجهز جغرافیا با ابزارهای زیر برای آموزش مدرن جغرافیا هستند و تمام دروس عملی دانش‌معلمان در این کارگاه‌ها توسط اساتید گروه آموزش داده می‌شوند. بر این اساس، مهم‌ترین ابزارهای تجهیز شده در کارگاه‌های دو پردیس استان عبارت‌اند از:

تندولیت، ژالن، عکس هوایی، تصاویر ماهواره‌ای، میزهای نقشه‌کشی، سندلی‌های نقشه‌کشی، قطب‌نما، دستگاه GPS، متر فلزی، فاصله‌یاب لیزری، کره جغرافیایی بزرگ، نقشه‌های توپوگرافی، نقشه‌های طبیعی، نقشه‌های سیاسی، نقشه‌های موضوعی و ترکیبی، میخ‌های مخصوص نقشه‌برداری، دستگاه پروژکتور، کامپیوتر و نرم‌افزارهای تخصصی، اطلس‌های آموزشی.

اطلاعات تماس گروه مطالعات اجتماعی
دانشگاه فرهنگیان استان البرز در خصوص
آموزش جغرافیا

سایت اینترنتی: <https://alborz.cfu.ac.ir/oe/fa>

آدرس: کرج، پردیس، جاده ملارد، بعد از کانال آب، قبل از

پل شهدای ارتش

کدپستی: ۳۱۷۵۹۵۵۳۴۳

تلفن: ۰۲۶۳۶۵۰۱۴۱۳-۰۲۶۳۶۵۵۴۱۳۱

فکس داخلی: ۳۱۵